

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

PL. ÚS 9/96

Ústavný súd Slovenskej republiky v pléne zloženom z predsedu JUDr. Milana Èièa a zo sudcov JUDr. Júliusa Èernáka, JUDr. Anny Danielèákovéj, JUDr. Ľubomíra Dobríka, JUDr. Jána Drgonca, JUDr. Jána Kluèku, JUDr. Viery Mrázovej, JUDr. Štefana Ogurèáka, JUDr. Richarda Rapanta a JUDr. Tibora Šafárika, na ústnom pojednávaní 11. novembra 1997 prerokoval návrh Okresného súdu Bratislava V, Prokofievova 10-12, Bratislava, zastúpeného JUDr. Mariánom Kurincom, predsedom senátu, proti Národnej rade Slovenskej republiky, zastúpenej JUDr. Dušanom Macuškom, poslancom Národnej rady Slovenskej republiky, za úèasti vedúajších úèastníkov [REDACTED], podnikateľa, zastúpeného JUDr. Ľubomírom Schweighoferom, advokátom v Bratislave a Slovenskej televízie Bratislava, o vyslovenie nesúladu § 200i ods. 3 zákona è. 99/1963 Zb. Obèiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov s èl. 47 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky a takto

r o z h o d o l :

Ustanovenie § 200i ods. 3 zákona è. 99/1963 Zb. Obèiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov, podľa ktorého "Žalovaný je povinný do 30 dní od

doručenia žaloby (§ 79) vyjadri sa k nej a navrhnu súdu prípadný dôkaz pravdy. Ak to žalovaný neurobí, súd pri rozhodovaní o žalobe vychádza z tvrdení žalobcu uvedených v žalobe. O tomto následku musí súd žalovaného poučiť." **n i e j e** v súlade s čl. 47 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky

O d ô v o d n e n i e :

Okresný súd Bratislava V, zastúpený JUDr. Mariánom Kurincom, predsedom senátu (ďalej len "navrhovateľ"), podal Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len "ústavný súd") návrh na začatie konania, v ktorom žiadal ústavný súd o zaujatie stanoviska vo veci súladu § 200i ods. 3 Občianskeho súdneho poriadku (ďalej len "OSP") s čl. 47 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len "ústava").

Návrh na začatie konania podal Okresný súd Bratislava V na ústavný súd podľa § 109 ods. 1 písm. b) OSP, keďže dospel k záveru, že § 200i ods. 3 OSP je v rozpore s čl. 47 ods. 3 ústavy.

Pred podaním návrhu na ústavný súd okresný súd prerušil konanie vo veci 11 C 16/96 účastníkov [REDAKOVANÉ], žalobcu vo veci ochrany osobnosti proti žalovanej Slovenskej televízii Bratislava.

Ústavný súd na neverejnom zasadnutí, konanom 12. novembra 1996 podľa § 25 ods. 1 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 293/1995 Z. z. (ďalej len "zákon o ústavnom súde") návrh predbežne prerokoval, a podľa ods. 3 citovaného ustanovenia **p r i j a l** na ďalšie konanie.

Navrhovateľ svoj názor, že ustanovenie § 200i ods. 3 OSP nie je v súlade s čl. 47 ods. 3 ústavy odôvodnil týmito argumentami:

„ Podľa § 1 O.s.p., Občiansky súdny poriadok upravuje postup súdu a účastníkov v občianskom súdnom konaní tak, aby bola zabezpečená spravodlivá ochrana práv a oprávnených záujmov účastníkov, ako aj výchova na zachovávanie zákonov, na čestné plnenie povinností a na úctu k právam spoluobčanov.

Pod³/₄a § 2 cit. zák., v občianskom súdnom konaní súdy prejednávajú a rozhodujú spory a iné právne veci, uskutočňujú výkon rozhodnutí, ktoré neboli splnené dobrovoľne, a zameriavajú svoju činnosť na to, aby nedochádzalo k porušovaniu práv a právom chránených záujmov fyzických a právnických osôb a aby sa nezneužívali na úkor týchto osôb.

Pod³/₄a § 3 cit. zák., občianske súdne konanie je jednou zo záruk zákonnosti a slúži na jej upevňovanie a rozvíjanie. Každý má právo domáhať sa na súde ochrany práva, ktoré bolo ohrozené alebo porušené.

Pod³/₄a § 114 ods. 1 cit. zák., pojednávanie pripraví predseda senátu tak, aby bolo možné rozhodnúť o veci spravidla na jedinom pojednávaní.

Pod³/₄a ods. 2 písm. c) cit. ust. zák., za tým účelom predseda senátu zabezpečí, aby bolo možné na pojednávaní vykonať potrebné dôkazy, a ak je to účelné, môže vykonať dôkaz prostredníctvom dožiadaného súdu.

Pod³/₄a § 117 ods. 1 veta prvá cit. zák., pojednávanie vedie predseda senátu, a to tak, aby prispelo k spravodlivému rozhodnutiu, aby splnilo výchovný účel a aby prebiehalo dôstojne a nerušene.

Pod³/₄a § 120 ods. 1 cit. zák., účastníci sú povinní označiť dôkazy na preukázanie svojich tvrdení. Súd môže vykonať aj také dôkazy, ktoré nie sú navrhované. Súd rozhoduje na základe skutkového stavu zisteného z vykonaných dôkazov.

Pod³/₄a § 125 cit. zák., za dôkaz môžu slúžiť všetky prostriedky, ktorými možno zistiť stav veci, najmä výsluch svedkov, znalecký posudok, správy a vyjadrenie orgánov a právnických osôb, listiny, ohliadka a výsluch účastníkov. Pokiaľ nie je spôsob vykonania dôkazu predpísaný, určí ho súd.

Pod³/₄a § 128 cit. zák., orgány štátnej správy a samosprávy, ako aj právnické osoby, sú povinné na dotaz oznámiť súdu písomne alebo prostredníctvom povereného zástupcu skutočností, ktoré majú význam pre konanie a rozhodnutie.

Pod³/₄a § 129 ods. 1 cit. zák., dôkaz listinou sa vykoná tak, že ju alebo jej časť na pojednávaní predseda senátu prečíta alebo oznámi jej obsah.

Pod³/₄a ods. 2 cit. ust. zák., predseda senátu môže uloži tomu, kto má listinu potrebnú na dôkaz, aby ju predložil, alebo ju obstará sám od iného súdu, orgánu alebo právnickej osoby.

Z uvedených ustanovení Občianskeho súdneho poriadku je zrejmá základná charakteristika občianskeho súdneho konania, ěalej charakteristika prípravy pojednávania, dokazovania, dôkazov ako takých aj ich získavania a predkladania.

Z h³/₄adiska dôkazov, dokazovania, ich získavania a predkladania obsahuje šiesta hlava O.s.p. „konanie vo veciach ochrany osobnosti“ osobitné ustanovenie § 200i ods. 3, pod³/₄a ktorého je žalovaný povinný do 30 dní od doruenia žaloby sa k nej vyjadri a navrhnu súdu prípadný dôkaz pravdy.

Súd dospel k záveru, že do rozporu s ěl. 47 ods. 3 Ústavy sa dostal § 200i ods. 3 O.s.p., pod³/₄a ktorého žalovaný je povinný do 30 dní od doruenia žaloby vyjadri sa k nej a navrhnu súdu prípadný dôkaz pravdy. Ak to žalovaný neurobí, súd pri rozhodovaní o žalobe vychádza z tvrdení žalobcu uvedených v žalobe. Pod³/₄a cit. ěl. Ústavy, všetci ũeastníci sú si v konaní pod³/₄a odseku 2 (konanie pred súdmi, iným štátnymi orgánmi alebo orgánmi verejnej správy) rovní.

Na úvod je potrebné konštatova, že termín „dôkaz pravdy“ nie je termínom novým, ale v minulosti bol známy z právnej teórie a až novelou O.s.p. sa dostal do podoby inštitucionálnej. Znamená v zásade skutoenosti vyjadrujúce pravdivos tvrdenia osoby, ktorá mala zasiahnu do osobnostných práv druhej osoby. Pokia³/₄ sa použil výraz „pravdivos tvrdenia“, malo to svoj význam, ako bude ěalej ozrejmené.

Problém spoěíva v nemožnosti všeobecného použitia dôkazu pravdy, ako bude ěalej na to podrobne poukázané. Okrem toho „pravdivos“ difamujúceho tvrdenia nie je jedinou a rozhodujúcou skutoenosou pri posudzovaní dôvodnosti žaloby o ochranu osobnosti. ěalšími skutoenosami sú spôsobenie ujmy resp. ěi zásah bol spôsobilý privedi ujmu na týchto právach. Určítá informácia môže by pravdivá resp. môže sa preukáza jej pravdivos, nemusí to v koneenom dôsledku však znamena úspešnos v konaní, ak by sa preukázalo, že informácia - skutkové tvrdenie nespôsobilá zásah do práv resp. nebola spôsobilá tento zásah privedi. Rovnako pravdivé skutkové tvrdenie môže spôsobi ujmu resp. môže by spôsobilé privedi ujmu alebo naopak nepravdivé

skutkové tvrdenie môže privodiť ujmu, ale aj nemusí (resp. môže alebo nemusí byť spôsobilé privodiť ujmu).

Ako už bolo poukázané, dôkaz pravdy nebude možné použiť vo všeobecnosti v každom konaní o ochranu osobnosti.

Prakticky je dôkaz pravdy vylúčený, ak ide o skutočnosť súkromného života bez ohľadu na ich pravdivosť, dokonca ani vtedy, ak nejde vôbec o skutočnosť difamujúcu.

Taktiež je dôkaz pravdy vylúčený pri kritike (hodnotiacich úsudkoch), keďže nemožno vykonať dôkaz pravdy o subjektívnom kritickom hodnotení (najmä žurnalistika). Je nutné spomenúť prípady neprípustnej kritiky (napr. nadávky), kedy by pravdivosť bola absolútne nemeřitelná.

Treba tiež zdôrazniť, že dôkaz pravdy môže byť dôvodom plne vylučujúcim neoprávnenosť zásahu do cti len vtedy, ak sa vzahuje na všetky tvrdenia difamujúcej povahy. Ak by bol dôkaz pravdy vykonaný len o niektorých tvrdeniach, aj keby išlo o tvrdenie v pomere k ostatným (podružným tvrdeniam) podstatné, vzahuje sa dôvod vylúčenia neoprávnenosti zásahu vždy len na tie tvrdenia, o ktorých dôkaz pravdy bol vykonaný (čiastočný dôkaz pravdy), iba ak by difamačná povaha ostatných tvrdení vyplývala už z tých tvrdení, ktorých pravdivosť preukázaná bola.

Pre úplnosť treba dodať, že vzhľadom k zásade objektívnej zodpovednosti, na ktorej je osobnostnoprávna ochrana založená, nemôže byť nikdy neoprávnenosť zásahu vylúčená preto, že ten, kto do cti, dôstojnosti, mena a pod. druhého difamujúci skutkovým tvrdením zasiahol, konal v dobrej viere, že uvedené skutkové tvrdenie sú pravdivé (tzv. dôkaz ospravedlniteľného omylu). Opäť sa to môže týkať najmä žurnalistiky.“

Návrh sa tiež zaoberá postavením *dôkazu pravdy* pri tzv. obrane chránených záujmov a prípadmi, kedy uvedenie difamujúcich skutkových tvrdení nemožno považovať za neoprávnený zásah do cti; uvádza tiež prípady (sféra politického boja), kde sa má rátať s istou toleranciou pri posudzovaní jednotlivých výrokov. Ďalej uvádza

prípady, kedy zásah do cti, dôstojnosti, mena a podobne ospravedlniteľný nie je a pokračuje:

„Dôkaz pravdy by doslova iluzórne pôsobil v konaniach o ochranu osobnosti, kedy predmetom konania by bol zásah uskutočnený prostredníctvom spravodajstva. Táto oblasť je veľmi citlivá, najmä v dnešnej dobe, v dobe rozmachu informácií. Do konfliktu sa dostáva právo na informácie s právom na ochranu osobnosti. Markantné je to najmä v súvislosti s nutnou pohotovosťou médií, s tým spojenou rýchlosťou informácií, ktoré sú často „horúce“, čo je zase spojené s ich nepreverenou z hľadiska pravdivosti. Pri posudzovaní tohto zásahu je prioritná neoprávnenosť, kritérium pravdivosti je zatlačované resp. pravdivosť informácie sa nemožno brániť zásahu, ktorého charakter je daný neoprávnenosťou. Tieto prípady je treba odlišiť od kritiky (hodnotiacich úsudkov), čo už bolo spomenuté z hľadiska dôkazu pravdy.“

Ďalej sa návrh zaoberá podrobne možnými problémami, ktoré by vyvstali v súvislosti s prezentovaním názorov z oblasti historiografie, v súvislosti so zachovávaním štátneho, hospodárskeho, obchodného a služobného tajomstva a štátom uznanou povinnosťou mlčanlivosti. Rozoberá tiež možný dopad vzahu novinár - zdroj informácií na výsledok sporu v prípade, že novinár z etických dôvodov zdroj informácií nebude chcieť uviesť. Spomína tiež problematiku spovedného tajomstva, jeho rešpektovanie a ďalej pokračuje:

„Pre posúdenie dôvodnosti žaloby v konaní o ochranu osobnosti navyše nie je dôležitý úmysel, nedbanlivosť, vedomý, nevedomý zásah, zavinený zásah, nezavinený zásah, konanie v dobrej viere (dôkaz tzv. ospravedlniteľného omylu), vyvolanie následku. Významná je len neoprávnenosť zásahu do cti, dôstojnosti, mena, a pod. Len proti neoprávnenému zásahu sa poskytuje osobnostnoprávna ochrana. Táto všeobecná zásada značne relativizuje dôkaz pravdy. Napriek tomu sa dôkaz pravdy prioritizuje, čo je v rozpore s jednou zo základných zásad občianskeho súdneho konania, a to zásady rovnocennosti dôkazov.“

Použitie dôkazu pravdy bude skutočne veľa mi relatívne, a to i tam, kde by sa teoreticky dal použiť (skutkové tvrdenie), či už z dôvodov zákonných, morálnych, etických alebo jednoducho právno-logických.

Trvať na dôkaze pravdy by znamenalo v určitých prípadoch vystaviť žalovaného dileme - predložiť dôkaz pravdy obsahujúce určité skutočnosti (novinárska etika, svedné tajomstvo, štátne, hospodárske, služobné tajomstvo a pod.), a mať šancu na úspech v konaní, ale by v rozpore s právom, etikou, svedomím alebo nepredložil ho a by neúspešný v konaní.“.

Na základe uvedeného dochádza navrhovateľ k záveru, "... že rozsah ochrany osobnosti je oveľa širší ako možné použitie dôkazu pravdy". Je toho názoru (str. 10 návrhu), že *dôkaz pravdy* v podobe formálno-právneho zakotvenia v zákone v kontexte celého predmetného ustanovenia § 200i ods. 3 OSP sa stáva samoúčelným.

Ďalej návrh pokračuje:

„Všetky doposiaľ uvedené skutočnosti však môžu mať významné procesné dôsledky. Takým veľa závažným dôsledkom je to, že pokiaľ sa žalovaný k žalobe nevyjadrí resp. nenavrhne súdu prípadný dôkaz, súd pri rozhodovaní o nej vychádza z tvrdení žalobcu uvedených v žalobe. Žalovaný má tento procesný krok urobiť v lehote 30 dní od doručenia žaloby. Problémom je práve citovaný procesný dôsledok, a to ten, že súd má vychádzať pri rozhodovaní z tvrdení žalobcu uvedených v žalobe. Zo zákonnej formulácie vychádza, že súd je povinný vychádzať pri rozhodovaní o žalobe z tvrdení žalobcu uvedených v žalobe.

V prvom rade je neprípustné, aby sa súdu ukladalo, z čoho má pri rozhodovaní vychádzať.“.

Návrh konštatuje, že toto ustanovenie je mimoriadnym zásahom do nezávislosti justície. Cieľom zákonodarcu vytvorí právne predpoklady pre rýchlosť konania, čo v konaniach o ochranu osobnosti možno akceptovať, môže výrazne negatívne zasiahnuť podľa navrhovateľa do práv žalovaného. Túto problematiku návrh konkretizuje:

„Ľalej je neprípustné a v tom je vlastne porušená zásada rovnosti účastníkov vystavova žalovaného procesne nevýhodnému postaveniu v konaní. Týmto ustanovením § 200i ods. 3 veta prvá a druhá sa žalovaný dostáva do horšieho postavenia ako žalobca.

Takýto postup v konaniach o ochrane osobnosti, ktoré sú svojím charakterom konania mimoriadne právne nároèné najmä po stránke hmotnoprávnej nie je na mieste a celé konanie neprípustne z³ahèuje a zjednodušuje. Konania o ochrane osobnosti sú príliš komplikované, aby sa v nich postupovalo uvedeným spôsobom. Zo zákonnej dikcie totiž vyplýva, že v prípade, ak sa žalovaný v lehote 30 dní nevyjadrí k žalobe a nenavrhne súdu prípadný dôkaz pravdy, súd teoreticky a vlastne i prakticky rozhodne na základe tvrdení žalobcu uvedených v žalobe, to znamená, že rozhodne v jeho prospech. Taktiež je zrejmé, že ak by aj žalovaný predložil súdu i dodatoène vyjadrenie a návrh prípadného dôkazu pravdy, súd by nemal resp. nesmel k nemu prihliada. Oprávnenos tohto záveru možno vyvodi z toho, že zákonodarca vyjadril, že sa bude v týchto prípadoch vychádza z tvrdení žalobcu **uvedených v žalobe**, to znamená, že Ľalšie dokazovanie sa nepredpokladá. Zákonodarca vyjadril závažnos tejto úpravy tým, že o tomto následku musí súd žalovaného pouèi. Z celkovej koncepcie ust. § 200i O.s.p., je zrejmé podriadenos jedinému cie³u - rýchlosti.“.

Návrh sa dotýka možnosti uplatnenia § 58 OSP., možnosti uplatnenia prejednacej zásady a dochádza k záveru, že žalovaný po uplynutí 30-dòovej lehoty už nemôže súdu predklada *Ľalšie dôkazy* a pokračuje:

„Ve³ami závažnou skutoènosou je aj to, že žalovaný nemusí správne kvalifikova skutoènosti tvoriace dôkaz pravdy, èim sa dostane do zlej situácie z h³adiska úspechu v konaní.

Závažnos je daná tým, že zo zákonného ustanovenia sa dá dôjs k tomu, že aj nekvalifikované vyjadrenie a nekvalifikovaný návrh prípadného dôkazu pravdy v stanovenej lehote, môže ma pre žalovaného tie isté dôsledky (neúspech v konaní),

ako keby sa nevyjadril vôbec spolu s návrhom na prípadný dôkaz pravdy. A èo je ešte závažnejšie v oboch uvedených prípadoch, ak by sudca vykonával ĩalej dokazovanie, dá sa z doposia^{3/4} uvedeného dovodi záver, že sudca porušuje zákon!

Posledný problém je v gramatickom znení predmetného ustanovenia, konkrétne spojka „a“ v spojení „..... vyjadrí sa k nej „a“ navrhnu súdu prípadný dôkaz pravdy“. Táto formulácia nie je presná. Z právneho h^{3/4}adiska je totiž význam spojok jasný. Tým sa totiž toto ustanovenie stáva nezmyselným, keďže žalovaný sa v podstate núti k vyjadreniu, ktorého obsahom by mal by prípadný dôkaz pravdy, èo z doposia^{3/4} uvedeného vyznieva mimoriadne nepresne a zavádzajúco.

Zo samotnej formulácie citovanej èasti ustanovenia vyplýva, že obsahom nie každého vyjadrenia k žalobe bude dôkaz pravdy. Bude tak zrejmé v tých prípadoch, kedy by použitie dôkazu pravdy prichádzalo do úvahy, teda pôjde o prípady zásahov do osobnostných práv skutkovými tvrdeniami, a to výluène. V iných prípadoch zásahov do osobnostných práv, ako už bolo nieko^{3/4}kokrát konštatované, jeho použitie prakticky neprichádza do úvahy. Avšak problém pre žalovaného nastane, keď sa síce vyjadrí k žalobe, avšak nenavrhne súdu prípadný dôkaz pravdy, hoci by v konkrétnom prípade do úvahy prichádzal. Pre konajúceho sudcu by to znamenalo nutnosť ihneď vychádza z tvrdení žalobcu uvedených v žalobe, a to práve z dôvodu použitia spojky „a“ v spomínanom slovnom spojení. To isté platí aj ak ho nesprávne kvalifikuje, teda ak žalovaný navrhne súdu dôkaz, o ktorom sa domnieva, že je dôkazom pravdy, ale v skutoènosti z právneho h^{3/4}adiska o dôkaz pravdy nepôjde v dôsledku jeho mylného názoru.

Ľalej je treba sa pristaviť pri obsahu samotného pojmu „vyjadrenie“. Už bol vyslovený v tomto návrhu názor, že vyjadrenie k žalobe slúži viac-menej k orientácii súdu pred ĩalším dokazovaním, tak ako to vyplýva z § 114 ods. 2 písm. a) O.s.p., pod^{3/4}a ktorého za tým účelom (prípravy pojednávania) predseda senátu spravidla zistí stanovisko odporcu a pokúsi sa prípadne predbežne o zmiernené vybavenie prípadu.

Kým v uvedenom ustanovení je dané získanie vyjadrenia fakultatívne, v ust. § 200i ods. 3 je predloženie vyjadrenia obligatórne, pokia^{3/4} sa nemá naplniť následok v tomto ustanovení obsiahnutý.

Dá sa usúdi, že obsahom vyjadrenia v konaní o ochranu osobnosti musia byť skutočnosti, ktoré vecne „zabránia“ už spomenutému následku. Týmto zákonodarca určil a vymedzil prakticky obsah pojmu „vyjadrenie“. V opačnom prípade, teda, ak vyjadrenie k žalobe nebude obsahovať tieto skutočnosti, postup súdu bude rovnaký ako v prípade absencie dôkazu pravdy, resp. kvalifikovaného (z právneho hľadiska) dôkazu pravdy, t.j. súd bude musieť vychádzať z tvrdení žalobcu uvedených v žalobe. To znamená, že nie každé vyjadrenie bude právne kvalifikovaným vyjadrením slúžiacim k tomu.

Samozrejme, to isté platí aj ak sa žalovaný nevyjadrí vôbec. Z uvedeného je zrejmé, že úmyslom zákonodarcu bolo nielen formálno-právne, ale i obsahovo stanoviť pojmy vyjadrenie a návrh dôkazu pravdy.

Ďalej sa týka pojmu „navrhnuť“ prípadný dôkaz pravdy, z gramatického výkladu je zrejmé, že dôkaz pravdy nie je treba konkrétne označiť, stačí ho len navrhnuť t.j. napríklad označiť spôsob jeho získania, dôkazný prostriedok. To znamená, že stačí len „nenavrhnúť“ súdu dôkaz pravdy, aby bol splnený predpokladaný následok vychádzajúci z tvrdení žalobcu.“.

Navrhovateľ napokon porovnáva posudzované ustanovenie OSP s § 153c OSP a záverom konštatuje, že "...Vyjadreniu k žalobe a návrhu prípadného dôkazu pravdy sa pripisuje oveľa väčší význam než si zaslúžia a napriek tomu, čo bolo o týchto pojmoch konštatované ich nenaplnenie môže mať tak závažný dopad, aký stanovil zákon.", z ktorého dôvodu považuje ust. § 200i ods. 3 OSP za nevyhovujúce po stránke obsahovej i formálno-právnej.

Ústavný súd si pre potreby konania a rozhodnutia zaobstaral Dôvodovú správu k posudzovanému ustanoveniu, predloženú Národnej rade Slovenskej republiky v súvislosti s navrhovaným prijatím § 200i OSP v rámci novely č. 232/1995 Z. z.

Predseda ústavného súdu vyžiadala podľa § 39 zákona č. 38/1993 Z. z. stanovisko Národnej rady Slovenskej republiky ako orgánu, ktorý všeobecne záväzný

právny predpis vydal. Vyžiadal si tiež stanovisko predsedu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky a Generálneho prokurátora Slovenskej republiky.

Národná rada Slovenskej republiky písomné stanovisko k návrhu na začatie konania nepredložila.

Dôvodová správa k posudzovanému ustanoveniu uvádza:

"Ustanovenia doterajšej šiestej hlavy boli prevzaté do predchádzajúcich ustanovení ako úpravy všeobecne platné v občianskoprávnom procese. Šiestu hlavu je preto možné využiť na osobitnú právnu úpravu konania vo veciach ochrany osobnosti zakotvenej v § 11 a nasl. O.s.p.

Opodstatnenos navrhovanej právnej úpravy v § 200i a jej odlišnosť od právnej úpravy konania v iných veciach vyplýva zo samotnej povahy osočovania a urážky na cti spôsobovaných verbálnymi výrokmami pred verejnosťou a výrokmami uverejnenými v hromadných oznamovacích prostriedkoch, proti ktorým sa poškodený nemá možnosť účinne brániť iným spôsobom ako popieraním ich pravdivosti. Preto sa spravidla v navrhovanej právnej úprave prenáša dôkazné bremeno na žalovaného, ktorý sa môže liberovať len vtedy, keď dokáže pravdivosť svojho tvrdenia.“.

Predseda Najvyššieho súdu Slovenskej republiky JUDr. Milan Karabín zaslal ústavnému súdu stanovisko tohto obsahu:

„Predložený návrh Obvodného súdu Bratislava 5 široko rozoberá procesný stav, ale vyjadruje sa aj k viacerým hmotnoprávnym otázkam právnej úpravy ochrany osobnosti v súvislostiach s inými základnými právami a slobodami.

Pri posúdení nastoleného problému treba vychádzať z jednoty hmotnoprávnej úpravy a procesnej úpravy, ako procesného postupu príslušného štátneho orgánu (v danom prípade súdu), ktorého procesné prostriedky musia zabezpečiť účinnú realizáciu jeho hmotnoprávných práv a slobôd. V tomto smere obvodný súd v niektorých častiach svojho podania správne poukázal na tieto súvislosti v konkrétnej

oblasti právnej úpravy. Svoje vyjadrenie však zameriavam na existujúci procesný stav a jeho dopad na súlad s Èl. 47 ods. 3 Ústavy, Èl. 11 a Èl. 6 Dohovoru o ochrane ľudských práv a slobôd, uverejnený pod è. 209/1992 Zb., ktorým je Slovenská republika viazaná.

Pod¾a Èl. 47 ods. 2 Ústavy: „Každý má právo na právnu pomoc v konaní pred súdmi, inými štátnymi orgánmi alebo orgánmi verejnej správy od začiatku konania, a to za podmienok ustanovených zákonom“.

Pod¾a Èl. 47 ods. 3 Ústavy: Všetci účastníci sú si v konaní pod¾a odseku 2 rovní.“ (rozumej odsek 2 Èl. 47 Ústavy).

Pod¾a Èl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a slobôd, uverejnenom pod è. 209/1992 Zb.: „Každý má právo na to, aby jeho záležitos bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom, ktorý rozhodne o jeho občianskych právach alebo záväzkoch alebo o oprávnenosti akéhokoľvek trestného obvinenia proti nemu. Rozsudok musí byť vyhlásený verejne, ale tlače a verejnos môžu byť vylúčené buď po dobu celého, alebo časti procesu v záujme mravnosti, verejného poriadku alebo národnej bezpečnosti v demokratickej spoločnosti, alebo keď to vyžadujú záujmy maloletých alebo ochrana súkromného života účastníkov, alebo v rozsahu považovanom súdom za úplne nevyhnutný, pokiaľ by, vzhľadom na osobitné okolnosti, verejnos konania mohla byť na ujmu záujmom spoločnosti“.

Som toho názoru, že znenie ustanovenia § 200i ods. 3 veta prvá a druhá: „Žalovaný je povinný do 30 dní od doručenia žaloby (§ 79) vyjadri sa k nej a navrhne súdu prípadný dôkaz pravdy. Ak to žalovaný neurobí, súd pri rozhodovaní o žalobe vychádza z tvrdení žalobcu uvedených v žalobe“,

n i e j e

v súlade s Èl. 47 ods. 3, v spojení s Èl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a Èl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a slobôd, uverejnenom pod è. 209/1992 Zb., v spojení s Èl. 11 Ústavy Slovenskej republiky.

D ô v o d y :

Občiansky súdny poriadok (ďalej len OSP), vychádzajúc z čl. 47 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky v ustanovení § 18, garantuje rovnaké postavenie účastníkov v konaní. Pod rovnakým postavením účastníkov treba rozumieť také procesné postavenie každého účastníka, ktoré zabezpečí spravodlivý proces. Občiansky súdny poriadok až do novelizácie ustanovenia § 200i najmä v záujme poskytnutia ochrany porušeným alebo ohrozeným právam v primeranej lehote, zdanlivo staval účastníkov konania do nerovného postavenia (napr. v skrátanom konaní, pri vydávaní rozsudkov pre zmeškanie). Aj v týchto konaniach však rovnosť účastníkov bola zabezpečená ďalšími procesnými prostriedkami. A v neposlednom rade aj súdom realizovanou zásadou voľného hodnotenia dôkazov a jeho oprávnenia vykonať akýkoľvek dôkaz, vrátane dôkazu, ktorý účastníci nenavrhl.

Súčasné znenie ustanovenia § 200i OSP vo veciach ochrany osobnosti, súdu takýto postup neumožňuje. Toto ustanovenie totiž ukladá súdu *expresis verbis* povinnosť vychádzať z tvrdení žalobcu uvedených v žalobe, bez toho, aby súd mal možnosť vykonať dôkaz. Súčasne tým zákon neumožňuje súdu inak hodnotiť tvrdenia uvedené v žalobe a to ani vtedy, ak by išlo o skutočnosti, ktoré sú v rozpore so všeobecne známymi skutočnosťami, alebo sú tieto v rozpore s poznatkami súdu z jeho úradnej činnosti. Tým sa uvedená právna úprava podstatne líši od ustanovení OSP upravujúcich procesný postup v ostatných veciach. Tie totiž umožňujú, aby sa súd na základe jeho poznatkov a skúseností rozhodol, či vykoná v záujme poskytnutia spravodlivej ochrany ďalšie dôkazy. V tomto smere poukazujem na ustanovenia: § 120 ods. 3 OSP – „súd si môže osvojiť skutkové zistenia založené na zhodnom tvrdení účastníkov“ a „§ 153b ods. 3 OSP – „Skutkovým základom rozsudku podľa odseku 1 je žalobcom tvrdený skutkový stav, ak ho súd považuje za nesporný.“

Uvedená rozdielnosť právnej úpravy v ustanovení § 200i ods. 3 OSP a ostatných ustanovení OSP má ten dôsledok, že účastník konania, ktorý ešte aj nezavinene zmešká zákonnú lehotu 30 dní uvedenú v prvej vete § 200i ods. 3, bez možnosti ingerencie súdu sa dostáva do výrazne nevýhodnejšieho postavenia v porovnaní so žalobcom. Jeho postavenie je o to aživejšie, že existujúca právna úprava pri tomto spôsobe rozhodnutia neumožňuje dosiahnuť nápravu takto vydaného rozhodnutia ani riadnym opravným prostriedkom z dôvodov uvedených v ustanovení § 221 ods. 1 písm. a) OSP. Problematickou a spornou výkladovou otázkou zostáva aj

možnosť odlišného skutkového hodnotenia zo strany súdu, ak odvolací súd zruší rozsudok vydaný za predpokladov uvedených v ustanovení § 200i ods. 3 OSP pre porušenie zákona z iného ako dôvodu uvedeného v ustanovení § 221 ods. 1 písm. a) OSP. Skôr sa zdá, že ak nemožno súdu prvého stupňa vytknúť nedostatky zistený skutkový stav, aj po zrušení rozhodnutia odvolacím súdom bude súd viazaný skutkovým stavom uvedeným v žalobe.

Celkovo teda možno urobiť záver, že rovnosť účastníkov nie je v ustanovení § 200i ods. 3 OSP procesným predpisom reálne garantovaná a v dôsledku toho nie je reálne garantovaná ani ochrana hmotnoprávných práv a slobôd, ktoré úzko súvisia s ochranou osobnosti (napr. právo na informácie, právo na prejav, právo na slobodu názoru, sloboda tlače), ktorým v hierarchii práv a slobôd je často v medzinárodných dokumentoch poskytovaná väčšia ochrana ako právu na ochranu osobnosti (pozri napr. Èl. 10 Dohovoru o ochrane ľudských práv a slobôd, uverejnený pod č. 209/1992 Zb.).

V uvedených súvislostiach poukazujem aj na judikatúru k Èl. 6 Dohovoru o ochrane ľudských práv a slobôd, uverejnený pod č. 209/1992 Zb. (Rozsudok vo veci Ekbatani, séria A-134 z roku 1988)

„Právo obhajoby a princíp rovnosti zbraní sú elementmi širšieho pojmu spravodlivý proces.“

(Rozsudok vo veci Delcourt, séria A z roku 1970)

„Spravodlivé konanie v sebe zahŕňa predovšetkým princíp „rovnosti zbraní“, t.j. princíp, že každá strana v procese musí mať rovnakú možnosť hájiť svoje záujmy a že každá z nich nesmie mať podstatnú výhodu voči protistrane. Princípom rovnosti zbraní nie je ovšem požiadavka spravodlivosti konania vyčerpaná a tento princíp je iba jedným z niekoľkých aspektov širšieho pojmu spravodlivého procesu.“

Generálny prokurátor Slovenskej republiky JUDr. Michal Vaško, CSc. predložil nasledovné stanovisko:

„Obvodný súd Bratislava 5 pod³/₄a § 109 ods. 1 písm. b) druhá veta Občianskeho súdneho poriadku postúpil Ústavnému súdu Slovenskej republiky návrh na zaujatie stanoviska o rozpore § 200i ods. 3 Občianskeho súdneho poriadku s článkom 47 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky.

Obvodný súd vo svojom návrhu rozsiahle analyzuje procesný stav, navodzuje z neho vyplývajúce situácie, poukazuje na problémy, s ktorými sa súd v sporoch o ochranu osobnosti musí vysporiadať, a taktiež charakterizuje i hmotnoprávne aspekty danej oblasti, a to aj v spojitosti s právnou ochranou ďalších základných práv a slobôd.

Z takéhoto širokého základu obvodný súd potom uzatvára, že spomenutý § 200i ods. 3 Občianskeho súdneho poriadku je v rozpore so zásadou rovnosti účastníkov konania obsiahnutou v článku 47 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky.

Pri posudzovaní predloženého návrhu obvodného súdu treba mať na zreteli jednotu hmotnoprávnej úpravy a procesnej úpravy ochrany osobnosti (v širších súvislostiach samozrejme i ďalších základných práv a slobôd) tak, ako vyplýva z Ústavy Slovenskej republiky, z Dohovoru o ochrane ľudských práv a slobôd, ktorým je Slovenská republika viazaná a zo zákonov, najmä Občianskeho zákonníka a Občianskeho súdneho poriadku. Takto možno ustáti, či namietaný § 200i ods. 3 Občianskeho súdneho poriadku napomáha účinnej ochrane práv účastníkov, garantuje ich práva a teda či v konečnom dôsledku je alebo nie je v súlade so zásadou rovnosti účastníkov obsiahnutou v článku 47 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky.

Pod³/₄a článku 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky.

Každý má právo na právnu pomoc v konaní pred súdmi, inými štátnymi orgánmi alebo orgánmi verejnej správy od začiatku konania, a to za podmienok ustanovených zákonom (článok 47 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky). Pod³/₄a článku 47 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky všetci účastníci sú si v konaní pod³/₄a odseku 2 rovní.

Pod³/₄a článku 6 ods. 1 prvá veta Dohovoru o ochrane ľudských práv a slobôd, ktorým je Slovenská republika viazaná, uverejnenom pod č. 209/1992 Zb. každý má

právo na to, aby jeho záležitos bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom, ktorý rozhodne o jeho občianskych právach alebo záväzkoch alebo o oprávnenosti akéhokoľvek trestného obvinenia proti nemu.

Podľa § 200i ods. 3 Občianskeho súdneho poriadku žalovaný je povinný do 30 dní od doručenia žaloby (§ 79) vyjadri sa k nej a navrhnuť súdu prípadný dôkaz pravdy. Ak to žalovaný neurobí, súd pri rozhodovaní o žalobe vychádza z tvrdení žalobcu uvedených v žalobe. O tomto následku musí súd žalovaného poučiť.

Ústava Slovenskej republiky v citovanom článku 47 ods. 3 garantuje rovnosť účastníkov v konaní pred súdom. Rovnosť účastníkov v súdnom konaní ako prirodzený dôsledok rovnosti všetkých občanov bližšie charakterizuje § 18 prvá veta Občianskeho súdneho poriadku, podľa ktorého účastníci majú v občianskom súdnom konaní rovnaké postavenie. Pod rovnakým postavením účastníkov možno rozumieť iba také procesné postavenie, ktoré zabezpečí spravodlivý proces. Požiadavka spravodlivého procesu v sebe obsahuje zásadu zaručujúcu pre každú stranu v procese rovnakú možnosť obhajovať svoje záujmy a zároveň vylučujúcu možnosť podstatnej výhody voči protistrane.

Zo znenia § 200i ods. 3 Občianskeho súdneho poriadku vyplýva, že spomenuté zásady a garancie sú plne reálne, pokiaľ žalovaný v stanovenej lehote splní zákonnú povinnosť, a teda vyjadri sa k žalobe a navrhne súdu prípadný dôkaz pravdy. Súd, postupom podľa § 120 ods. 1, § 125 a § 132 Občianskeho súdneho poriadku zistí skutkový stav potrebný ako podklad pre spoľahlivé rozhodnutie.

Prinajmenšom aživý je však ďalší postup súdu za predpokladu, že žalovaný nesplnil povinnosť uloženú v druhej vete § 200 i ods. 3 Občianskeho súdneho poriadku. Nemožno totiž vylúčiť, že tvrdenia žalobcu budú v rozpore so skutočnosťami všeobecne známymi, alebo známymi súdu z jeho činnosti alebo tieto tvrdenia budú nepravdivo interpretovať právne predpisy uverejnené alebo oznámené v Zbierke zákonov Slovenskej republiky (§ 121 Občianskeho súdneho poriadku). Potom, aj keď povinnosť súdu vychádza z tvrdení žalobcu, neznamená povinnosť bezvýhradne sa s nimi stotožniť, vznikajú pre súd dve možnosti ďalšieho postupu. Buď bude súd vychádzať z tvrdení žalobcu, ako mu to výslovne ukladá druhá veta § 200i ods. 3

Občianskeho súdneho poriadku, bez ohľadu na ich obsah, alebo s prihliadnutím na obsah týchto tvrdení bude súd postupovať podľa § 120 ods. 1, § 125 a § 132 Občianskeho súdneho poriadku.

V oboch prípadoch takto modelovanej situácie sa však súd nevyhne porušeniu zákona.

V prvom predpokladanom prípade výsledkom konania bude rozhodnutie porušujúce zásadu rovnosti účastníkov. Tento záver možno podporiť i úvahou o situácii keď žalovaný nezavinene nesplnil povinnosť uloženú v druhej vete § 200i ods. 3 Občianskeho súdneho poriadku, dokonca ak túto povinnosť nesplnil v dôsledku protiprávneho konania žalobcu (ktorý mu zabránil ju splniť) a navyše možno túto úvahu akcelerovať i vedomosťou súdu o takomto poškodení žalobcu.

V druhom predpokladanom prípade bude výsledkom konania rozhodnutie, podklady ktorého súd zistil postupom v rozpore s povinnosťou uloženou v druhej vete § 200i ods. 3 Občianskeho súdneho poriadku.

Rovnako aživá procesná situácia vznikne v oboch modelovaných prípadoch i pre odvolací súd pri rozhodovaní podľa § 221 ods. 1 písm. a) Občianskeho súdneho poriadku, pretože niet procesnej súvislosti medzi týmto ustanovením a § 200i ods. 3 Občianskeho súdneho poriadku.

Možno teda uzavrieť, že § 200i ods. 3 Občianskeho súdneho poriadku dôsledne a reálne negarantuje ústavnú zásadu rovnosti účastníkov, pričom v dôsledku toho nie je dôsledne a bezo zvyšku zabezpečená ani realizácia hmotnoprávnych ustanovení o ochrane osobnosti.

Zastávam preto názor, že § 200i ods. 3 Občianskeho súdneho poriadku je v rozpore s článkom 47 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky.“.

Na ústnom pojednávaní, na ktoré boli účastníci, vedľajší účastníci a ich právni zástupcovia riadne a včas predvolaní, bol prítomný zástupca navrhovateľa JUDr. Marián Kurinec.

Zástupca navrhovateľa predniesol svoj návrh zhodne s jeho písomným vyhotovením. Vo svojom vystúpení, doplnenom o odpovede na otázky položené

predsedom ústavného súdu a členmi pléna ústavného súdu okrem argumentov, uvedených v návrhu uviedol, že sa *dôkazu pravdy* ako takému nebráni. Podľa jeho názoru ide o inštitút známy i v iných krajinách Európy. V každom právnom poriadku, ktorý tento pojem pozná, je *dôkaz pravdy* rozpracovaný precíznejšie, v širšom rozsahu a vo viacerých paragrafoch. Sám ako sudca, ktorému je zverená agenda ochrany osobnosti, naráža na neprekonateľné ťažkosti, spôsobené textom posudzovaného ustanovenia. Uviedol, že má veľa tzv. nepríjemných káuz, najmä z hľadiska účastníkov konania, ktoré kauzy sú verejnou sľ sledované. Uviedol ďalej, že považuje za nepredstaviteľné, aby boli vypočúvaní novinári ako svedkovia a pod trestnoprávnymi následkami by mali byť donucovaní vypovedať pravdu a prezrádzať tak zdroj informácií. Podľa jeho názoru by žurnalistika stratila poslanie, ktoré je citované v niektorých rozhodnutiach Európskeho súdu pre ľudské práva. Napokon zdôraznil, že v aplikácii praxi spôsobuje sporné ustanovenie veľké problémy medzi iným i preto, lebo nie je vôbec riešené prepojenie tohto ustanovenia na odvolacie a dovolacie konanie.

Ústavný súd pri svojom rozhodovaní vychádzal z týchto právnych úvah:

Podľa § 200i ods. 3 OSP. „Žalovaný je povinný do 30 dní od doručenia žaloby (§ 79) vyjadriť sa k nej a navrhnúť súdu prípadný dôkaz pravdy. Ak to žalovaný neurobí, súd pri rozhodovaní o žalobe vychádza z tvrdení žalobcu uvedených v žalobe. O tomto následku musí súd žalovaného poučiť.“

Skutočnosť, že uvedené ustanovenie tvorí jeden významový celok nebráni tomu, aby každá z jeho viet - vyjmúc vetu tretiu - mohla byť samostatne posudzovaná z hľadiska jej vzahu a súladu s čl. 47 ods. 3 ústavy. (Obsah tretej vety ju automaticky vylučuje z takéhoto posudzovania.) V dôsledku tejto skutočnosti sa však právny záver ústavného súdu, vyjadrený v náleze, vzahuje na celé ustanovenie.

Prvá veta ukladá žalovanému dve povinnosti: v určenej lehote sa vyjadriť a navrhnúť dôkaz. Ustanovené sú ako lehota, tak povaha dôkazu.

Všeobecnou lehotou na vyjadrenie k žalobe je 15 dní od jej doručenia (§ 14 ods. 1 písm. a) OSP). Určenie dlhšej, 30-dňovej lehoty zrejme súviselo so zvýšenou toleranciou zákonodarcu k obtiažnosti, spojenej so získaním kvalifikovaného dôkazu, alebo možnosti **navrhnuť ho**.

Povaha dôkazu a spôsob ako sa stane známym súdu sú čiastočne špecifikom ustanovenia. Slová **navrhnu** a **ozna** dôkazy (§ 120 OSP) možno považovať za synonymá. Špecifikom je *dôkaz pravdy* použitý v spojení s adjektívom *prípadný*.

Synonymický slovník slovenčiny (Bratislava, Veda, 1995) k heslu *prípadný* uvádza synonymum *možný, u ktorého jestvuje možnosť uskutočnenia, splnenia*. Tento význam slova nedáva za pravdu názorom, že ustanovenie § 200i ods. 3 OSP neposkytuje možnosť rozdielneho prístupu k tzv. hodnotiacim úsudkom a faktom, z ktorých iba fakty možno preukazovať dôkazmi. Tam, kde je *dôkaz pravdy* logicky nemožný, nie je možné a ani zákonné takýto dôkaz žiadať a jeho nenavrnutie akokoľvek (!) sankcionovať. Neodmysliteľnou súčasťou sudcovskej erudície je schopnosť hodnotiť dôkazy, ako to ukladá § 132 OSP. Osvojený, zvládnutý obsah pojmu *dôkaz pravdy* nedovoľuje excesy ani výnimočne. Toto mal zákonodarca na mysli, keď v prvej vete termín *prípadný* použil.

Navrhovateľ je toho názoru, že zákon neprípustným spôsobom preferuje žalobcu tým, že žalovanému ukladá navrhnuť nie akýkoľvek dôkaz, ale *dôkaz pravdy*. Tento názor nemožno považovať za správny.

Podľa § 153 ods. 1 OSP súd rozhoduje na základe zisteného skutkového stavu veci. K spravodlivému rozhodnutiu, ktorým súd poskytne ochranu právam a oprávneným záujmom občanov dôjde po prejednaní občianskoprávných vecí v občianskom súdnom konaní, po takej činnosti súdu, záverom ktorej môže existovať istota, že súd vyvinul všetko úsilie, aby skutkový stav veci zistil.

Potrebné poznatky pre rozhodnutie dovoľujú utvoriť dôkazy. Podmienkou každého dôkazu, aby za dôkaz mohol byť považovaný, je tvrdenie o skutočnosti, ktorá má byť preukázaná. Toto tvrdenie tvorí predmet dôkazu. Tému, obsiahnutú v návrhu (nielen na začiatku konania, ale návrhu na rozhodnutie vôbec) je potrebné podporiť argumentami. Ak argumenty nemajú priamy alebo nepriamy vzťah k téze, nemajú povahu dôkazu. Už na úvod je preto potrebné zdôrazniť to, že pre súd sú v konaní prekážkou, ktorej treba predchádzať, ako aj to, že sa javí vhodným každé opatrenie, ktoré tomuto zámeru napomôže.

Podľa § 79 ods. 1 OSP má návrh okrem všeobecných náležitostí obsahovať **pravdivé opísanie rozhodujúcich skutočností a označenie dôkazov, ktorých sa**

navrhovate^{3/4} dovoláva. Pod^{3/4}a ods. 2 tohto ustanovenia je navrhovate^{3/4} povinný k návrhu pripoji listinné dôkazy, na ktoré sa odvolal.

Pod^{3/4}a § 120 ods. 1 OSP sú **účastníci povinní označiť dôkazy na preukázanie svojich tvrdení.** Dôkazná povinnosť, inak tiež tzv. bremeno tvrdenia, teda zaažuje oboch účastníkov konania. Ten, kto má v občianskom súdnom konaní povinnosť tvrdiť určité skutočnosti, je s oh^{3/4}adom na uvedené povinný tiež o týchto svojich tvrdeniach ponúknu potrebné dôkazy. Ak nebudú k predneseným tvrdeniam ponúknuté žiadne dôkazy, potom - ak nepôjde o skutočnosti, ktoré netreba dokazovať - nebude možné tvrdenie preukázať. Nepriaznivý účinok nedokázania určitej skutočnosti musí postihnúť toho, kto bol povinný dôkaz ponúknuť. Účinok spojený v občianskom súdnom konaní s dôkaznou povinnosťou všeobecne chápeme ako dôkazné bremeno. V konečnom dôsledku ide o zodpovednosť za výsledok dokazovania. Ak dôkazné bremeno účastník "unesol", nastáva preňho v občianskom súdnom konaní priaznivý stav.

Účinok unesenia alebo neunesenia dôkazného bremena sa môže prejaviť iba v občianskom súdnom konaní, teda iba v procesnoprávnom vzahu, a to priaznivým alebo nepriaznivým súdnym rozhodnutím. Tento účinok však sa nemôže prejaviť v hmotnoprávnom vzahu. Hmotnoprávny vzah je poznávanou skutočnosťou a poznatok o nej - kladný alebo záporný - na samej tejto skutočnosti nič nemení. Za týchto okolností sa účinok unesenia alebo neunesenia dôkazného bremena, ako bolo uvedené, môže prejaviť iba v priaznivom alebo nepriaznivom súdnom rozhodnutí pre toho účastníka, ktorého dôkazné bremeno zaažovalo, pričom najmä jeho negatívny dopad nemusí byť prejavom alebo reflexiou toho, že potrebný dôkaz ešte argument neexistuje.

Dôkazné bremeno vždy zaažuje toho účastníka, ktorý má v **konečnej fáze procesu** dokázať pravdivosť určitého tvrdenia, ktorým odôvodňuje svoj návrh, prednesený súdu žalobca. Zaažuje teda dôkazné bremeno vždy vo vzahu ku všetkým tvrdeniam, potrebným k odôvodneniu jeho návrhu. Pokiaľ ide o žalovaného, neaažuje tohto dôkazné bremeno, ale ani bremeno tvrdenia vtedy, ak iba žiada nevyhovieť návrhu. Zaažuje ho však bremeno tvrdenia i dôkazné bremeno vtedy, ak sa jeho návrh na rozhodnutie neopiera iba o popieranie tvrdení navrhovate^{3/4}a. Z takejto konštrukcie postavenia odporcu nemožno vychádzať vo všetkých sporoch o

ochranu osobnosti. Vystačí sa s ňou iba v tých prípadoch, keď odporca v takomto konaní popiera autorstvo útoku takéhoto druhu. Zákonodarca zaviedol inštitút *dôkazu pravdy* v snahe predís situáciám, za ktorých mohol žalovaný v konaní o ochranu osobnosti predkladať bezcenné dôkazy a tým neúmerne predlžovať konanie.

Zákonodarca spojil pasivitu žalovaného s nepriaznivým dôsledkom, ktorý preňho z tejto pasivity vyplýva. Viedlo ho k tomu zrejme viacero závažných dôvodov, z ktorých akýsi záujem **zabezpečiť rovnováhu medzi právom na ochranu osobnosti a právom šíriť informácie bol dominantný**. Záujem spoločnosti na rýchly preukázanie pravdivosti určitej správy je rovnako významný, ako záujem jednotlivca na zistení jej nepravdivosti. Budúci (potenciálni) žalobca a žalovaný sa do interakcie dostávajú vďaka aktívnemu chovaniu žalovaného. Obojmu hrozí následkom toho ujma: jednému i druhému „väčšou“ uverejneniu nepravdivej správy (ak vynecháme oznam síce pravdivý, ale neoprávnený). Žalovaný je povinný uvedomovať si objektívne, že riskuje, ak už v čase zverejňovania správy nemá dostatok **dôkazov** o jej preukázateľnosti. Má možnosť voľby medzi vlastnou ujmomou po prehratí sporu a „ujmou spoločnosti“, ktorá nebude môcť pôsobiť silou verejnej mienky na zmenu pomerov.

Za prijatý motív zákonodarcu je možné považovať i snahu maximálne urýchliť konanie. Rýchlosť konania sa však nemôže presadzovať na úkor jeho zákonnosti a ústavnosti. Posudzovaná právna norma sa dostala do nesúladu s čl. 47 ods. 3 ústavy z dôvodov, uvedených v ďalšej časti odôvodnenia nálezu.

Ústavný súd si neosvojil argumenty navrhovateľa ohľadne otázky, v čom zákonodarca objektívne uvažoval a v čom sažil procesnú situáciu jednotlivých účastníkov konania tým, že prikázal žalovanému v lehote 30 dní vyjadriť sa a navrhnúť prípadný dôkaz pravdy.

Za objektívne saženú situáciu nemožno považovať povinnosť dokázať svoje tvrdenie a zvládnuť tým dôkazné bremeno. Podľa stanoviska Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Dombo Beher* z roku 1993 zahŕňa „rovnosť zbraní“ zásadu, „... že každej strane musí byť poskytnutá primeraná príležitosť prezentovať svoj prípad vrátane potrebných dôkazov ...“. Výzva k vyjadreniu a navrhnutiu dôkazu nemôže byť

preto v rozpore so záujmami účastníka a touto zásadou, pretože týmto spôsobom je bezozvyšku rešpektovaná.

Ochrana osobnosti nie je iba oblasťou občianskoprávnou a predmetom občianskeho súdneho konania. Ak útok na osobnú čes obèana dosahuje urèitú kvalitu, stáva sa jeho pôvodca páchatelom trestného èinu (napríklad ohovárania podľa § 206 Trestného zákona). Z hľadiska objektu a objektívnej stránky civilného i trestného deliktu niet medzi nimi diferencií. Iné postavenie má však trestne stíhaná osoba z hľadiska preukazovania subjektívnej stránky èinu a iné postavenie žalovaný v civilnom procese. Bez opakovania známych skutoèností je potrebné uviesť, že trestne stíhaný obèan bez nebezpeèenstva nepriaznivého výsledku môže iba popierať (okrem skutoènosti, že ku skutku vôbec došlo) úmysly, ktoré sú mu kladené za vinu a orgán èinný v trestnom konaní je *povinný* mu ich preukázať. Výrazná odlišnosť medzi týmito dvoma druhmi ochrany osobnosti znemožňuje preto akékoľvek porovnávanie postavenia žalovaného a obžalovaného z hľadiska ich obrany.

Ustanovenie § 200i OSP je v uvedené v šiestej hlave OSP pod marginálnou rubrikou "Konanie vo veciach ochrany osobnosti". Táto skutoènosť predznaèuje úvahy o tom, èo bolo prioritou pre zákonodarcu pri jeho tvorbe a èi táto priorita mala svoje opodstatnenie.

Ústava Slovenskej republiky poskytuje ochranu ľudskej dôstojnosti, osobnej cti, dobrej povesti a mena v èl. 19 ods. 1. V èl. 26 ústavy sa zaručuje sloboda prejavu, právo na informácie, právo na vyjadrovanie svojich názorov, prijímanie a rozširovanie informácií atď. Kým v èl. 26 ods. 4 ústavy sa za podmienok, že ide o opatrenia v demokratickej spoločnosti nevyhnutné na ochranu práv a slobôd iných etc. umožňuje slobodu prejavu a právo vyžadovať a šíriť informácie obmedziť zákonom, práva zakotvené v èl. 19 ústavy takýmto spôsobom obmedziť nemožno. Občiansky zákonník v § 11 a nasl. špecifikuje o aké práva v rámci tejto ochrany ide. Èl. 46 a nasl. ústavy pojednáva o "práve na súdnu a inú právnu ochranu". Súdnu a inú právnu ochranu je príslušný orgán *povinný* poskytnúť tomu, kto sa o ňu zákonom predpísaným spôsobom uchádza.

V konaní o ochranu osobnosti sa na strane žalobcu o súdnu ochranu uchádza obèan, subjektívne presvedčený o tom, že jeho právo bolo porušené. Nie je

porušením princípu rovnosti účastníkov, ak je žalovaný v takomto spore vyzvaný preukáza, že právo na ochranu osobnosti neporušil. Rovnako je legitímne požadovať, aby tak urobil v určenej lehote bez agravačných tendencií a špekulatívneho predlžovania súdneho sporu.

Európsky súd pre ľudské práva vyslovil v kauze Eriksson z roku 1989 (identicky v kauze Kruslin z 1970) stanovisko, že "...interpretácia a aplikácia vnútroštátneho práva prislúcha vnútroštátnym orgánom, predovšetkým súdom."

Ak v OSP absentuje legálna definícia pojmu *dôkaz pravdy*, nebránilo by to súdom interpretovať a aplikovať ho tak, ako to zodpovedá kontextu, v ktorom tvorí logický celok s princípom objektívnej zodpovednosti za neoprávnený zásah do osobnostných práv.

V podstate jednoduchú ale výstižnú definíciu *dôkazu pravdy* predstavoval § 6 ods. 2 písm. a) zákona č. 108/1933 Sb. o ochrane cti. Vzdor tomu, že ide o trestnoprávny predpis, niet dôvodu hľadať pre tento termín iný obsah. Spomínané ustanovenie je uvedené medzi dôvodmi vylučujúcimi trestnosť a jeho konkrétna podoba je: ak sa dokáže, že uvedené alebo oznámené skutočnosti sú pravdivé (*dôkaz pravdy*). Je hľadáním neexistujúceho problému považovať tento pojem za niečo, s čím by súd mohol mať ťažkosti pri jeho výklade. Vychádzajúc z uvedeného stanoviska Európskeho súdu ohľadne interpretácie vnútroštátneho práva nemá v právnej praxi opodstatnenie aplikačná neistota. Tvrdenie žalovaného o žalobcovi má totiž presný obsah. Pravdivosť tohto obsahu má preukázať ten, kto ho tvrdí. Iba dôkaz smerujúci k preukázaniu pravdivosti tvrdenia je možné považovať za *dôkaz pravdy*. Rozsah liberálnych možností zákon nezužuje. Sú dané objektívne - alebo je údaj pravdivý, odsúhlasený žalobcom, či inak právne bezchybný, alebo nie. Sú dané pravdaže i subjektívne; akékoľvek presvedčenie žalovaného o „svojej pravde“ však nemôže mať povahu dôkazu. Tieto detaily však presahujú rámec posudzovania súladu § 200i ods. 3 OSP s ústavou. Mimo tohto rámca sú tiež odpovede na viaceré nejasnosti, ktoré navrhovateľovi vyvstávajú v dôsledku rôznych kombinácií vzájomného chápania či nechápania žalovaného a súdu. Podstatné je, že nie je v nesúlade s čl. 47 ods. 3 ústavy, ak je to žalovaný, ktorý má navrhnúť dôkaz o pravdivosti svojho tvrdenia. V uvedenom zmysle preto nie je zaťaženie žalovaného dôkazným bremenom je opatrením,

ktoré by bolo v rozpore s jeho ústavnými právami. Ak je teda „žalovaný povinný do 30 dní od doručenia žaloby ... vyjadri sa k nej a navrhnu súdu prípadný dôkaz pravdy“, nestavia to samo o sebe žalobcu do výhodnejšej pozície, znamenajúcej porušenie rovnosti účastníkov v procese.

Rovnosť účastníkov patrí k základným, ažiskovým princípom občianskeho súdneho konania. Je vedľa princípu verejnosti jedným z dvoch, ktoré ústava priamo vo svojich článkoch zakotvuje. Svoj pôvod má v prirodzeno-právnej teórii rovnosti občanov, garantovanej v našej ústave čl. 12. Podľa § 18 OSP, ktorý predstavuje zákonnú transformáciu čl. 47 ods. 3 ústavy "Účastníci majú v občianskom súdnom konaní rovnaké postavenie. Majú právo konať pred súdom vo svojej materine. Súd je povinný zabezpečiť im rovnaké možnosti na uplatnenie ich práv."

Ústavný súd posudzuje právnu normu výlučne z hľadiska jej súladu s ústavou.

Napriek tomu, že predmetom posudzovania je i to, či právna norma predstavuje možnosť reálneho uplatnenia ústavných práv, nezahrňuje jej hodnotenie otázky, aké problémy môže spôsobiť v aplikácii praxi.

V stanovisku ku kauze Sunday Times z roku 1979 Európsky súd uviedol: „Mnohé zákony používajú často termíny, ktoré sú v tej či onej miere vágne a ich interpretácia a aplikácia sú otázkou praxe.“ Možnosť rozdielnej interpretácie nespochybňuje právnu podstatu právneho predpisu.

Viaceré rozhodnutia Európskeho súdu pre ľudské práva obsahujú stanoviská k pojmu rovnosti účastníkov. Vo veci Delcourt z roku 1970 ho hodnotil ako "... princíp rovnosti zbraní, t.j. princíp, že každá strana v procese musí mať rovnakú možnosť obhajovať svoje záujmy a žiadna z nich nesmie mať podstatnú výhodu voči protistrane.". S nevýznamnými, skôr štylistickými obmenami je rovnosť účastníkov charakterizovaná i v iných rozhodnutiach.

Zásada rovnosti účastníkov sa uplatňuje nielen v prvostupňovom konaní. Účastníci sú si rovní v priebehu celého konania, ukončeného doručeným rozsudkom, ktorý nemožno napadnúť odvolaním (§ 159 ods. 1 OSP).

Pod³/₄a § 201 OSP účastníci môžu napadnúť rozhodnutie súdu prvého stupňa odvolaním, pokiaľ to zákon nevyklúčuje.

Pod³/₄a § 211 OSP platia pre konanie na odvolacom súde primerane ustanovenia o konaní pred súdom prvého stupňa, pokiaľ nie je ustanovené nič iné. OSP neobsahuje osobitné ustanovenia, ktorými by sa riadil odvolací súd vo veciach rozhodovaných podľa § 200i OSP.

Zásada rovnosti účastníkov vyžaduje, aby jej uplatňovanie bolo koherentné vo všetkých štádiách občianskeho súdneho konania. Oba účastníci majú právo na efektívny opravný prostriedok a na odvolacie konanie bez faktických a právnych prekážok. Nedostatočná kompatibilita § 200i ods. 3 OSP (jeho druhej vety) a § 218 a nasl. OSP takúto prekážku predstavuje.

Dôvody, pre ktoré môže odvolací súd zrušiť napadnuté rozhodnutie nie sú v § 221 ods. 1 OSP uvedené taxatívne (arg.: najmä ho zruší, ak ...). Pod³/₄a písm. a) citovaného ustanovenia zruší súd rozhodnutie v prípade, že rozsudok bol vydaný na základe nedostatočne zisteného skutkového stavu. Napriek príkladom uvedeným dôvodom pre zrušenie napadnutého rozsudku, táto skutočnosť pripúšťa konštatovať ďalší, v ustanovení neuvedený dôvod, táto možnosť je pre potreby konania o ochranu osobnosti nepraktická. Celé ustanovenie § 200i ods. 3 OSP sa dotýka dokazovania, teda zisovania skutkového stavu. Vadu prvostupňového rozsudku, spočívajúcu v nedostatočne zistenom skutkovom stave, je možné podľa uvedeného ustanovenia § 221 ods. 1 písm. a) OSP napraviť. Nie však za situácie, ktorú vytvára druhá veta § 200i ods. 3 OSP.

S pasivitou žalovaného musí súd reálne rátať aj napriek opatreniam, ktorými ho môže k súčinnosti „nútiť“. Súd musí rozhodnúť, aj keď žalovaný nemá na rozhodnutí záujem. Napriek zneniu § 79 ods. 1 OSP (...pravdivé opísanie rozhodujúcich skutočností, označenie dôkazov ...) a možnosti daných súdu § 43 OSP žalobcovi nič nehrozí, ak koncipuje žalobu tak, ako skutkový a právny stav vidí on sám. „Vychádza“ z tvrdení žalobcu podľa názoru ústavného súdu neznamená povinnosť súdu nekriticky prijať všetko, čo je v žalobe uvedené. Jej obsah tvorí **východisko** pre

úsudok o jej opodstatnenosti. Porušenie práv na ochranu osobnosti predpokladá aspekt „verejnosti“, nemôže teda k nemu dôjsť tzv. medzi štyrmi očkami. Vo väčšine prípadov sú však argumenty vylučujúce zodpovednosť žalobcu známe iba jemu. Ak ich neuvedie pred súdom prvého stupňa, bude rozsudok vynesенý na základe zákonne **zisteného** skutkového stavu. Nie je pritom nevyhnutné uplatňovať zásadu „čo nie je v spisoch, nie je na svete“ s prihliadnutím na možnosti súdu v istom rozsahu vďaka svojim prípadným poznatkom skutkový stav korigovať. Pri nedostatočne zistenom skutkovom

stave však nejde iba o nevykonanie dôkazov už známych, ale i tých, ktoré sa medzičasom objavili, alebo sú dosiahnuteľné a pre spravodlivé rozhodnutie potrebné. Zásadne však by bolo v rozpore s autonómiou vôle účastníka nerešpektovať jeho rozhodnutie k žalobe sa vôbec nevyjadrovať (viď tiež nálezy PL. ÚS 43/95).

To však neznamená, že po vynesení prvostupňového rozhodnutia žalovanému v rozpore so zásadou rovnosti účastníkov môže byť upreté právo navrhovať dôkazy a vyjadrovať sa ku všetkým vykonávaným dôkazom (čl. 48 ods. 2 ústavy). Uplatnenie procesných práv účastníka v celej šírke poskytovanej OSP v odvolacom konaní musí súdu umožňovať medzi iným i také reparácie, aké riešil Najvyšší súd Slovenskej republiky v konaní č. 2 Cdo 29/92, keď vyriekol, že: „Podmienka prípustnosti dovolania podľa § 237 písm. f) OSP nie je splnená v prípade, že sa účastníkovi odobrala možnosť konať pred súdom len pre čas konania do takej miery, že účastník následne mohol uplatniť svoj vplyv na výsledok konania, napr. tým, že mohol podať proti rozsudku, ktorý mu bol riadne doručený, odvolanie.“ Ak by odvolací súd **musel** konštatovať, že skutkový stav bol zistený dostatočne, pretože iný záver mu zákon neumožňuje, nemožno hovoriť o rovnosti účastníkov, platnej v priebehu celého občianskeho súdneho konania v prípade, že žalovaný sa rozhodne využiť právo odvolať sa a navrhnúť prípadný *dôkaz pravdy* až v odvolacom konaní.

Zhodnotenie postoja žalovaného, ktorým zapríčinil, že súd nemohol rozhodnúť v zmysle § 114 OSP nájde svoj výraz vo výroku o trovách a nákladoch konania, čo je jedinou možnou sankciou, ktorá je v súlade so zákonom a ústavou.

Ústavný súd preto rozhodol, že ustanovenie § 200i ods. 3 OSP nie je v súlade s čl. 47 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky, ktorý predstavuje ústavnú garanciu rovnosti účastníkov v občianskom súdnom konaní.

P o u è e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno poda opravný prostriedok.

Vyhlasené v Košiciach 19. novembra 1997